

nettopp den atferden som redder parforholdet. Og så videre – i det tilnærmet uendelige. Og kulturens holdninger er mildt sagt varierende, nærliggende illustrert i vår egen samtid med franskmennenes skuldertrekk over Mitterrands sidesprang i kontrast til amerikanernes moralske delirium over Clintons sigar.

Å skulle skrive en bok om utroskap er som en våt forleggerdrøm. Det er slikt stoff presseoppslag og myke weekendbilag veves av. Men ideen er kanskje like vanskelig å realisere på en original og interessevekkende måte som den er opplagt. Mange tentative forfattere har tidligere sagt nei. Noen har kanskje vært engstelige for å skrive i glasshus. Andre har sikkert klokt tenkt at oppgaven faktisk er meget krevende.

Psykologiprofessor Frode Thuen i Bergen – i dag Aftenpostens etterfølger til kloke Sissel Gran – har takket ja. Han gjør en hederlig innsats, skriver godt, henter stoff fra fiksjonslitteratur, film og fra mange kliniske vignetter. Og han bidrar med relevante typologier av sidesprangets fenomenologi, med praksiser og reaksjoner. Men han mestrer dessverre ikke oppgaven. Hederlig betyr likevel ikke at dette er en bok som har noe særlig nytt å fortelle.

Det har kanskje med selve fenomenet å gjøre: Nettopp fordi vi forholder oss til en rik litteratur og til en film- og TV-verden som har gjort utroskapen til selve urdramaturgien i mange av sine fortellinger, *vet* vi mye fra før. Og leger, behandlere, venner, pårørende eller simpelthen menn og kvinner med et varierende antall sidesprang og/eller brudd bak seg, fra null til hundre, *vet* enda mer; i form av egen taus eller eksplisitt kunnskap om fenomenet.

Et annet dilemma i boken er av sjangermessig karakter. Mange forfattere har løftet fenomener som forelskelse, kjærlighet, familie, troskap og utroskap opp til dels stor og systematisk, vitenskap; som sosiologene Francesco Alberoni, Zygmunt Baumann og Anthony Giddens. Min store favoritt er den franske språkfilosofen Roland Barthes, med en bok som på dansk har den fantastiske tittelen *Kærlighedens forrykte tale* (1). Thuen nøyer seg derimot med korte, og således overfladiske, referanser til forskjellige vitenskapelige bidrag og diskurser. Slik sett oppleves denne boken mer som en sterkt forstørret versjon av samlivspaltene, hvor sjangeren er ment å være vennlig og terapeutisk journalistikk. Av og til blir helheten mindre enn delene.

I disse spaltene, som Thuen altså selv er en produsent av, er det som regel en brevskriver som ønsker et svar på et aktuelt dilemma. Her i denne maksiversjonen av helgebilaget er det ingen trengende som spør, og det blir derfor noe uklart hvem forfatteren henvender seg til. Slik sett faller boken mellom sjangerstolene.

Jeg har derfor ikke noe sterkt behov for å mene at dette er boken leger må lese. Hva

jeg kunne ha ønsket mer av – selv om man i anmelderiets kodeks strengt tatt skal anmelde den boken man leser, og ikke den man hadde villet at forfatteren hadde skrevet – er at Thuen sterkere fordypet seg i denne store utfordrende oppgaven; gravde i andres og ikke egne tekster. Han kunne blant annet ha beveget seg utenfor det vestlige psykologiske menneskets snevre kulturelle kontekst og eksempelvis problematisert utroskap som fenomen i forskjellige antropologiske, historiske, sosiale, religiøse, juridiske og etniske rammer.

Norge er i ferd med å bli et flerkulturelt samfunn, noe som betyr at utroskapens kompleksitet blir enda tydeligere for oss. For noen er utroskapen en norm å strebe etter, markering av revir, for andre et legitimert grunnlag for drap.

Finn Skårderud

Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer

Litteratur

1. Barthes R. *Kærlighedens forrykte tale*. København: Forlaget politisk revy, 1985.

Godt om ungdom og rusmidler

Willy Pedersen

Bittersøtt

Ungdom, sosialisering, rusmidler. 2. utg. 216 s, tab, ill. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.

Pris NOK 349

ISBN 82-15-01057-1

Professor i sosiologi ved Universitetet i Oslo Willy Pedersen har revidert sin ettertraktete bok om ungdom og rusmidler. Den er basert på undersøkelsen

Ungdom, livsstil og rusmidler, utgått fra Norsk institutt for

forskning om oppvekst, velferd og aldring, men trekker også inn andre datakilder. Materiale fra en rekke sentrale norske forskere er trukket inn. Dette er en viktig bok. Den setter den norske rusmiddelvirkeligheten og -forskningen på kartet nasjonalt og internasjonalt og viser hvordan sosiologisk forskning kan gi oss forståelse av unges rusmiddelbruk. Vi får her bakgrunnen for mange av de senere årenes medieoppslag.

Boken illustreres godt med ungdommenes egne historier. Det hjelper oss å forstå undersøkelsenes tall. Og boken gir en innføring i hvordan bruk av alkohol, tobakk og narkotika henger sammen med annen atferd som vold og sex. Vi får innblikk i debutalderens betydning, og Pedersen belyser foreldres rollemodeller og langere. Ikke minst belyses sosiale forskjeller på en rekke måter.

Boken er skrevet av en sosiolog og har dennes utgangspunkt, men jeg synes forfatteren også klarer å formidle informasjon fra andre faglige ståsteder. Den nevrobiologiske modellen for rusmiddelmissbruk og -avhengighet er en pusteøvelse ikke alle behersker, men Willy Pedersen klarer å formidle denne på en god måte uten at det blir for komplisert eller overforenklet. Selvsagt kunne man ønske seg mer detaljer og utledninger av konsekvenser, men dette faller utenfor bokens tema og omfang. Slike betraktninger synes jeg gjelder mange av temaene i boken.

Trenger man en revidert utgave av boken fra 1998? Bare hvis revisjonen fører med seg noe substansielt nytt! Det gjør denne boken. Forfatteren har gjort en god innsats for å oppdatere resultatdelen og har endret innholdet i boken i tråd med ny forskning og det mer dagsaktuelle rusmiddelscenariet.

Boken er bra og kan anbefales til alle som vil kjenne rusmiddel feltet, dvs. alle leger, men spesielt psykiatere og samfunns- og allmennmedisinere. Den er selvsagt også aktuell for alle helsearbeidere og -studenter som i sitt virke kommer borti rusmiddelproblematikk generelt og ungdom og rus spesielt.

Bittersøtt er velskrevet. Språket flyter godt, men er samtidig nøyaktig. Boken har en titalende layout, en oversiktlig oppbygning, et passe antall referanser og lettfattelige figurer. Dette er et godt eksempel på hvordan forskning kan og bør formidles tilbake til den allmennhet som har finansiert den. Slik lærer vi ikke bare av bokens innhold, men også dens form. Andre forskere bør gå hen og gjøre likedan!

Jørgen G. Bramness

Nasjonalt folkehelseinstitutt

Individ og kollektiv

Helge Salemonsens

Under kunnskapens tre

Om selvbevisstheten. 423 s, tab, ill.

Oslo: Vidarforlaget, 2005. Pris NOK 398

ISBN 82-7990-027-6

Denne boken har det tatt 17 år å skrive. Den er et essay på mer enn 400 sider. Hva er egentlig et essay? En ærgjerrig og klassisk tilnærming til sjangeren, slik som med store essayister som Montaigne, Holberg og Freud, er at man personlig,

sjangermessig og i kunnskap og refleksjon setter seg selv på strekk.

Det franske verbet *essayer* betyr å prøve seg. Essayet som sjanger er vanskelig å definere tydelig. De beste essayene tilhører adelen av litteratur. De er urolige, men allikevel ordnende bevegelser mellom vitenskap og fiksjon, mellom en aristokratisk og en demokratisk formidling og mellom det personlige og det allmenne. Det gode essay er bevegelighet. Den svenske litteraturkritikeren Horace Engdahl, Nobelkomiteens sekretær, har oppsummert sjangeren slik: «Tekster som ikke kan sammenfattes! Det er det siste tilfluktssted for en gammeldags, tidsødende, personbundet og vanskelig flyttbar mental disposisjon, hvis slitte navn er kunnskap.»

Essayet er den enkeltes form. Denne lange innledningen er til for å bidra til en sympatisk holdning til filosofen Helge Salemonsens fascinerende, imponerende og tidvis rastløse, digressive, urolige og krevende tekst.

Jeg leser hos ham to ærender. Han kaster seg aktivt inn i en påtrengende viktig historisk problematisering av vår vestlige kulturs selvfølgeliggjorte forhold til individualisme. For oss – det senmoderne vestlige mennesket – er individualismen en grunnleggende selvforståelse. Individualismen fremstår ofte som et påtrengende amerikanisert fenomen, men dens røtter er nok mer europeiske. Salemonsens peker på at vekten på det/den individuelle er så selvfølgelig at vi betrakter det som både et tidløst og universelt fenomen. «Sagt på en annen måte blir den overalt stadig mer historieløs. Og roser seg av det.»

Og for oss – ikke minst som leger og behandlere – er det ikke vanskelig å få øye på individualismens kostnader. Den som tror at han eller hun som til overmål skal klare alt selv, realisere seg selv, være original og unik, dyrke selvstendighet, skamme seg over avhengighet osv., er plagsomt hypig den samme som henfaller til utmattelse, brente erfaringer og ensomhet. Den *enestående* er en som står alene. Denne innledende delen av Salemonsens tekst er kortfattet og utmerket.

For en lege som er gjengs nysgjerrig, men ikke fagfilosof, blir det noe mer krevende når han søker denne forstrukne individualismens røtter i antikkens åndshistorie. To kilder blir raskt sentrale: Homers *Iliaden* og *Odyseen*. Dette er filosofihistorie, sveipende over egyptiske, mesopotamiske, jødiske forståelser, så via Athens Platon og Aristoteles. Jeg må tilstå at jeg som leser har få forutsetninger for å komme med kritiske innvendinger.

Tidsskriftet ber i sin mal for oss anmeldere om å ta stilling til om bøker til anmeldelse skal anbefales for leger. La meg her svare dobbelt: Ja, dette entusiastiske essayet skal anbefales. Legevirkosomhet er en gåtefull geskjeft. Å være en praktiserende lege er en blanding av en rekke virksomheter: Vi er egentlig ikke vitenskapspersoner, ikke

håndverkere, kunstnere eller filosofer. Vi beveger oss imellom alle praksisformene. Vi er ikke primært tenkere, vi lager ikke et produkt, men vi lever av *møtet*; som har det paradoksale mål at vi lager møter – også kalt relasjoner – som har det klare mål at slike møter skal opphøre. Vår praksis er rettet mot det som er praktisk livsvisdom, som Aristoteles kalte *fronesis*. Og det er klart at i en slik gåtefull virksomhet som helsearbeid nødvendigvis er, så kan vi ha glede av å lese et slikt filosofisk essay.

Innvendingen mot den anmeldte teksten er altså at den krever en del av leseren. Men er det egentlig en innvending? Et lite PS er at jeg kunne ønske at forfatterens prolog om samtidens individualisme og kollektivitet ble noe mer fulgt opp senere i boken. Hva med mer om den moderne bevissthetens historieløshet? Men kanskje det kommer en ny tekst – før det er gått nye 17 år.

Finn Skårderud

Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer

Dronningen av fakta

Håkon Lasse Leira, red.

Ingen kommer undan politiken...

Festskrift til Ebba Wergeland på sekstiårsdagen. 279 s, tab, ill. Oslo: Transit, 2006.
Pris NOK 298
ISBN 82-7596-059-2

Går det an å bli forelsket i en hjerne? Jeg får inntrykk av det når jeg leser festskriftet til Ebba Wergeland. Ebba Wergelands metode er den grundige undersøkelsen, den nøkterne analysen og den presise presentasjonen, hvor

ordene er som laserstråler. Hun er en hund etter fakta, men bjeffer ikke med dem. Det er som Tor Obrestad skriver i en hilsen: «Det var det saklege i måten ho argumenterte på, som gjorde at me lytta (...) Me fekk kjensla av å vera saman med et menneske som veit.»

Men ingen blir forelsket i en datamaskin. Når Ebba Wergeland får så mange faglige og politiske kjærlighetserklæringer, er det fordi hun også har et hjerte som lider av det Ibsen kaller «rettskaffenhetsfeber». Det er en intens og kronisk glød over hennes medisinske solidaritetsarbeid. Hun har alltid, sagt med Olof Lagercrantz, «lyssnat åt det tysta holdet», det være seg gravide kvinner bak kassaapparatene i supermarkedene i Norge eller palestinerne ranet for land og helse i flyktningleirene i Midt-Østen.

Festskriftet til Ebba Wergeland minner om det verdifulle ved denne sjangeren. I et

festskrift er det lov å vise følelser, rose og uttrykke takknemlighet, noe vi er sparsomme med i det medisinske og akademiske livet for øvrig. Festskriftet innbyr til oversikt og lange linjer, i motsetning til de små bitene som preger hverdagen. Det sumerer opp innsats gjennom et faglig liv og demonstrerer at et menneske kan bety en forskjell, noe som ikke er så lett å se når dagen er en regnskapsenhet. Disse styrkene merker vi i festskriftet til Ebba Wergeland. Men boken har også festskriftets svakheter. Her er 30 bidragsytere, med stor spredning i emner og form. Noe er nyskrevet med forelsket penn, annet virker som gammelt stoff som har ventet på en bok. Det beste med boken er at den setter lyskastere på en heltinne i norsk medisin. En som har blandet fag og politikk på en forbilledlig måte, en som med begavelse og mot har løftet arven etter radikale sosial- og arbeidsmedisinere. Ebba Wergeland har ikke nøy seg med dråper fra medisinflasken som Oscar Nissen advarer mot (1): «Den tænkende læge berøres paa det pinligste, naar han med medisinflasken skal bøde paa overanstrengelsen, paa den daarlige og knappe kost, paa det slette hus, paa den forpestede luft – fattigdommens følgesvend. Han vet, at han byr stene for brød. Men hva skal han gjøre?» Ebba Wergeland har vist hva han skal gjøre: Drive politisk primærprofylakse.

Per Fugelli

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Litteratur

- Johansen A, Kjeldsen JE, red. Virksomme ord. Politiske taler 1814–2005. Oslo: Universitetsforlaget, 2005: 180.

Nevrologi og kunst

F. Clifford Rose, red.

The neurobiology of painting

360 s, tab, ill. London: Academic Press, 2006.
Pris EUR 145
ISBN 0-12-3668751

The neurobiology of painting er en bok basert på et nummer av tidsskriftet *International Review of Neurobiology*. Boken er en oppfølger av en tidligere publikasjon om emnet nevrologi og kunst (1).

Boken omhandler forholdet mellom hjernen, nevrologi og kunst, er delt inn i sju seksjoner og har over 80 fargeillustrasjoner i et eget appendiks. Den har 22 bidragsytere fra Europa og USA, hvorav to norske nevrologer, Espen Dietrichs og Tiina Rekan. Dette vitner om at norsk nevrologi markerer seg internasjonalt innen dette feltet.

I første seksjon belyses kunst i lys av hjernens håndtering av visuell informasjon. Deretter følger seksjoner om kunst i forhold til episodiske nevrologiske forstyrrelser,